

DOBROTLIWOŚĆ (266) *sb f*

Wszystkie o jasne.

sg N dobrotniwość (47). ◇ *G* dobrotniwości (100). ◇ *D* dobrotniwości (16). ◇ *A* dobrotniwość (39). ◇ *I* dobrotniwością (18). ◇ *L* dobrotniwości (17). ◇ *pl N* dobrotniwości (1). ◇ *G* dobrotniwości (8). ◇ *A* dobrotniwości (20).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w.

1. *Dobroć, łaskawość, łagodność, życzliwość (przeważnie jako cecha boska); beneficentia, benignitas Mącz, Calep; comitas, liberalitas, sanctitas Mącz; clementia, probitas, prothymia Calep; benevolentia Cn (235) :* Bacż [...] pana wielką dobrotniwoftz ij głębką pokornoftz. *OpecŻyw* 168v, 16; ábowiem tyś łnadz nawiętłfe znaki dobrotniwołci boftwá mego vznáwał. *RejPs* 74v, 30, 35v, 42v, 46v, 60 (21); *RejKup* ee2v, ee3; przysłiśmy potym tu przed Majestat WKM, nic jednak w dobrotniwołci WKM Pana swego nie wátpiác *Diar* 151; Hoyna dobrotniwość yego thá fie wyecznye łwyęci *LubPs* dd5, H *marg*, Iv *marg*, X3, cc, dd5 (8); Abowiem Pan da dobrotniwość [*Dominus dabit benignitatem*]: á ziemiá náłzá da vzytek łwoy. *Leop Ps* 84/13, *Ps* 118/66; A ták będąc vciśnionym ciełzy łię łam/ á vfa w dobrotniwołci Pániłkiey. *BibRadz Ps* 42 *arg*; Miłofierdzie y prawdá łtrzegá krolá/ á dobrotniwołciá bywa podpárta łtolicá iego [*roboratur clementia thronus eius Vulg.*] *BibRadz Prov* 20/28, 2.*Esdr* 9/35, *Iob* 29 *arg*, *Ps* 5/13, 16/7, 114/2 (12); *OrzRozm O*; *KwiatKsiąż* G2v; *Mącz* 24c, 61b; *RejAp* 39v; *GórnDworz* Ee7; iż nie może [*człowiek*] łłyłzeć áni rozumieć onemu Boftwu á oney dobrotniwołci y onym obietnicam iego *RejPos* 212v, 45v, 46, 119, 124v, 126 (26); Abowiem udzie przez ty náwięcey zniewoleni bywáiá/ ktorych dobrotniwość poználi *KuczbKat* 270, 265; *BudBib Eccli* 29/15, 2.*Esdr* 9/35; [*jeśliżeby*] Hetman ná ten čás pieniędzy niemiał/ tedy dobrotniwołciá/ dobrá nádzieiá/ á obietnicámi [*benevolentia, spe, promissis*] żołnierze máiá być w powinności zátrzymáni *ModrzBaz* 118, 57v [2 r.], 126v; Nie vftáne pámiátká twéy dobrotniwołci *KochPs* 210, 25; *SkarŻyw* 258; *ArtKanc* L3; Aliquando Bonum sumitur pro Bonitate et humanitate – Dobrotniwołcz. *Calep* 135a, 850b, 866b; *LatHar* 62, 99, 140, 145, 152, 658 (8); *KołakCath* C; áby was Bog náłz vczynił godnymi wezwánia/ y wypełnił wlytško vpodobánié dobrotniwołci [*voluntatem bonitatis*] y łpráwę wiáry z mocá *WujNT* 2.*Thess* 1/11, *Rom* 2/4, s. 529 *marg*, 2.*Tim* 3/3.

dobrotniwość przeciw(ko) komu (5): *KromRozm II* e3v; Thu ieft wielka náuká ku poznániu wielkięy [!] dobrotniwołci Bożey przeciw łudziom. *BibRadz I* 323c *marg*; *Mącz* 56b; *ModrzBaz* 53; *NiemObr* 18.

dobrotniwość ku komu (2): *Leop 3.Mach* 7/5; Lecz gdy łię okazáłá dobrotniwość y miłość ku łudziom Bogá zbáwicielá náłzego [*cum autem benignitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei*]: nie z vczynkow łpráwiedliwołci ktorełmy my vczynili/ ále podług miłofierdzia łwego zbáwił nas *WujNT* *Tit* 3/4.

W połączeniach szeregowych (2): Więc do thego łzczęłliwego towarzysłtwá [*mądrołci*]/ przyłacza fie theż/ hoiność/ cziłi prágnienie/ łudzkość/ powagá/ łkromnołć/ dobrotniwołć/ y wiele cnot inych *GórnDworz* Ff8; *WujNT Col* 3/12.

W apostrofach modłitewnych do Boga: »twojá dobrotniwołć« (7): O boże námiłofciwłfy oycze/ gdyż fie ták złubilo dobrotniwołci twé datz mnie łynáczka twé⁸⁰/ otom go iuż łtraciłá *OpecŻyw* 32v,

1; O Boże/ któryś dary miłości twoiey/ przez łáfkę Duchá świętego wlał w fercá wiernych twoich/ dayże łługom y łłuźebnicom twoim N. y N. zá którymi fię modlimy dobrotliwości twoiey/ zdrowie duźne y ćielefne *LatHar* 631, 71, r145, 569, 575.

W przeciwstawieniu: »złość ... dobrotliwość« (3): Miłowałeś złość więcey niŕli dobrothliwość [*dilexisti malitiam super benignitatem*]: więcey niepráwość niŕli mowić ŕprawiedliwość. *Leop Ps* 51/5; *KochPs* 162; *ArtKanc* P4.

W charakterystycznych połączeniach: dobrotliwość boska (boża) (16), dziwna (4), hojna, osobliwa (osobna) (5), nieograniczona, nieskończona, niewyczerpana, niewymowna, niewypowiedziana, niewysłowiona (2), niezmierna, nieznośna, pańska (14), przyrodzona (5), szczodroblowa (2), szczyra (5), święta (6), wielka (20), wszechmocna (2).

Zwrot: »używać dobrotliwości« (4): a dobry też dobrotliwości twoiey náwŕsem będzie vżywał. *RejPs* 208, 53v, 83v; Ciebie ná pomoc wzywam/ ćiebie o miłości/ Którę z wieku vżywa świat dobrotliwosci. *KochFr* 96.

Wyrażenia: »łaskawa dobrotliwość« (4): *RejPs* 156v; wielce miłościwemu twoiemu Máieŕtatowi zá dary nam dáne dziekuiemy/záwždy o to profząc łáfkáwey dobrotliwości twoiey/ ábyś ty/ który przyŕtoynie do ćiebie fię vćiekáiącym/ dáiefz to/ czego żadáia/ nie raczył tychże z łáŕki twey wypuŕzczać *LatHar* 575, 143, 217.

»miłosierna (a. miłociwa) dobrotliwość« (2): Iáko ogień gáfi wodá/ ták grzech gładzi miłofierna dobrotliwość [*in elemosinis veniam impetrabit peccati*]. *BudBib Eccli* 3/31[33]; *LatHar* 658.

Szeregi: »cichość, dobrotliwość« = *lenitas, placabilitas* *Modrz* (2): Oná [*miłość*] iefť mátką rofkoŕzy/ pokoiu/ ćichości/ dobrothliwości/ á wielkim nieprzyiacielem nieludzkości/ y obrzydłey gnuŕności *Górndworz* Mm6v; *ModrzBaz* 62v.

»cierpliwość, (i) dobrotliwość« [*szyk 5 : 1*] (6): *KromRozm I* B3v; *GrzegŚm* 32; *CzechRozm* 187v; duch Pána Chriŕtuŕow/ ćichy/ y pokorny/ nie wiedzie do zápálczywey pomŕty nikogo/ ále ráczey vczy/ doŕkonałey ćierpliwości/ y dobrotliwości/ przeciwko naywięťszym nieprzyacielom. *NiemObr* 18; *WujNT Rom* 2/4, *Gal* 5/22.

»dobroć, (abo) dobrotliwość« = *benignitas, bonitas* *Vulg* [*szyk 2 : 2*] (4): *KromRozm I* B3v; *Mącz* 366d; Lecz pewienem tego brácia moi/ y ia łam o was; iź y wy iefťeście pełni miłości (*marg*) dobroci, ábo dobrotliwości. (–) *WujNT Rom* 15/14, *Gal* 5/22.

»łaska, (i, a) dobrotliwość« = *gratia et benevolentia a. benignitas* *JanStat* (11): Tytuŕowi tákyeź nyeco dotyka/ [...] łáfkę á dobrotliwość bożą przeciw nam przypominájąc. *KromRozm II* e3v; żadną iná rzeczą vŕprawiedliwieni być nie możemy/ iedno łámą ŕzczyrą łáfkę á dobrotliwością Páńfką. *LubPs* H3, Vv, gg6v; *BibRadz I* 283d *marg*; á iźbychmy ŕie też w tym przypátrowáli dziwney łáŕce á dobrotliwości y miłofierdzy Pána tego *RejPos* 325, 310v; *KuczbKat* 30; *WujNT* 529; Stároftóm Króleŕtwá náŕzėgo [...] łáfkę y dobrotliwość náŕzė Króleŕfką opowiadamy. *SarnStat* 903, 193.

»dobrotliwość, (i) łaskawość« [*szyk 5 : 1*] (6): *Calep* 810b; cześť tobie oddáief/ dziekuiąc záraz twey łáfkáwości i dobrotliwości zá wŕzytkie dobrodzieyťwá twoie. *LatHar* 569, +++1, 35, 142, 268.

»dobrotliwość, (a, i) miłosierdzie« [*szyk 11 : 7*] (18): Dobrotliwości a miłofierdzia twoiego ŕnadz zadny ięzyk ŕlufńnie wyŕlawic niemoze *RejPs* 149v, 35v, 151, 211v; *LubPs* I4v; Wŕpomni Pánie

ná miłofierdzie twoie/ y ná dobrotliwości twoie [*miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum*]/ ábowiem íą od wieká. *BibRadz Ps 24/6; RejPos 129v, 186, 248v, 325; WujJudConf 112v; RejPosWstaw [110³]; CzechRozm 219 [2 r.]*; Bo to trudna rzecz íeft/ áby cí ktorzi dobrodziejyftwá Boże [...] poznawáią/ nie mieli íego przeciwko íobie miłofierdzia y dobrotliwości [*misericordiam et benevolentiam*] doznác. *ModrzBaz 53; Calep 206a; LatHar 144, 228.*

»dobrotliwość i miłość« = *benignitas et humanitas Vulg (2)*: vczyń to/ áby mię twoiá dobrotliwość y prawdziwa miłość nie odłączáá od opieki mátki twey. *LatHar 282; WujNT Tit 3/4.*

»dobrotliwość i sprawiedliwość; dobrotliwość z sprawiedliwością« = *bonitas et iustitia Vulg [szyk 3 : 1] (3; 2)*: Vmiłował on ná dewífytko [!] dobrotliwość z ísprawiedliwością *RejPs 47v, 220v; CzechRozm 211v; WujNT Eph 5/9.*

»szczodroблиwość (a. szczodrość), (i) dobrotliwość« [*szyk 3 : 2] (5)*: Beneficentia – Dobrotliwofzcz, fczodrofzc. *Calep 136a, 136b*; przezeń [*przez Eucharystyją*] Pánu Bogu zá íego dobrotliwą fczodroблиwość/ y fczodroблиwą dobrotliwość dziękuíemy. *LatHar 199, 259, 663.*

»(wiel)możność i (a) dobrotliwość« [*szyk 3 : 2] (5)*: WYfláwiaycie páná z wielkíey dobrotliw'ofci [!] íego y zwielkíey możności íego íż on íeft pan nád pány y krol nad krolmi á bárzo dobry *RejPs 202v, 151; LubPs ff3; RejPos 183v, 227.*

Wyrażenia przyimkowe: »dla dobrotliwości« (3): powítań że też íuz cí czás miły pánie ácz niedla nas/ ále wždy dlá przyrodzoney dobrotliwości twoiey. *RejPs 67, 89v; BibRadz Ps 24/7.*

»przez dobrotliwość« (2): Profzę cíę tedy/ przez niewypowiedziáną dobrotliwość twoię/ [...] rácz odpuścić mnie grzeźnemu grzechy *LatHar 147, 143.*

»w dobrotliwości« = *in bonitate Vulg (2)*: á ták y mnie moy pánie pokornie proffę/ áby náuczył tego [*strzec rozkazowania Bożego*] w íákkáwey dobrotliwości twoiey. *RejPs 156v; Leop Ps 118/68.*

»według dobrotliwości« (1): Y wípomniał ná przymierze ktore miał z nimi/ á rozlithował fię ich według wielkich dobrotliwości íwoich. *BibRadz Ps 105/45.*

»z dobrotliwości« = *de benignitate JanStat (46)*: Abowiem ty z dobrotliwości íwey nigdy nieomieífkawałz dofyc vczynić fluffney żądzey káždego *RejPs 89v*; GDyfz ty miły panie íprzyrodzoney boskíey dobrotliwości íwoiey nic teź ínffego íedno wífytko dobre nad nami íprawuiefz *RejPs 102, 48v, 53v, 76, 85, 86v (12)*; Bo Pan Bog w kofcyele íwym íwiętych ípołeczności/ Zawždy tu przemyefkawa s íwey dobrotliwości *LubPs C3v, O6v, bb4, ee4v; Leop Ps 64/12; BibRadz I *3v, 1.Ioann 5/16; RejPos 67v, 81v, 100v, 140, 186 (14); BudBib 2.Esdr 9/25; HistHel ktv; CzechRozm 122, 219; WisznTr 28*; Pomniał ná íwé przymiérzē/ á ich wízytki złości Puścił ímo íye z wielkięy íwéy dobrotliwości. *KochPs 162; ArtKanc P4; LatHar 625, 660*; Od których płac té poddáné náfzē w téy mierze z ofobliwéy dobrotliwości náfzēy wolné czynimy ná wieki. *SarnStat 547 [idem 937], 193, 897, 937.*

»za dobrotliwością« = *iuxta benignitatem Vulg (2)*: ábowiem przyidzie czás íż on cíębie ze wffego wyzwoli zá dobrotliwością íwoią *RejPs 63v; Leop 3.Mach 7/5.*

2. Hojność, dobrodziejstwo wyświadczone człowiekowi przez Boga; bonitas Vulg [w tym: pl (28)] (31) : Y íáko dziwno [*Bóg*] rozlífáffował dobrotliwości íwoie poftánowiwfły záwždy prętki czas miłofierdziu íwemu/ á dlugá odwłokę czyniác gniewowi íwemu *RejPs 150v*; WŚzyfcy právem íercem

wyflawiaycie dołkonáloć páná náłfego zá dobrotliwołci iego/ ábowiem kto iełt kto by włáfnie mogł/ wyłóżyć wielmožnołci iego á iż lie ninacz inłfego/ iedno ná wielkie dobrodzieyftwá łciągáią. *RejPs* 156v; I Ktołz inłfy iełt rozmnozyciel wóleryakich dobrotliwołci na niebie y na ziemi iedno ty panie boze łtworzycielu náłz *RejPs* 219, 53v, 60v, 65v, 77v, 102v (19); Wyznawánye dobrotliwołci Páńłkiey/ która lie dzyeie náđ wiernym z miłolierdzya iego. *LubPs* O2v *marg*; Przywodzenye ná pámięć pirwłzych dobrotliwołci páńłkich *LubPs* S4v *marg*; KAżdego czáfu moy Pánye tu w żywocy moim/ Znam hoyną dobrotliwołć twą ze mną łługą twoim *LubPs* bb2, D, P4 *marg*, R5v, Y2v *marg*, cc5; A to włzyłtko/ ku chwale łławney dobrotliwołci iego/ którą nas dárował w onym namileyłzym [*Vulg Eph* 2/7] *CzechRozm* 214v.

dobrotliwołć przeciwko komu (1): áby okazał [*Bóg*] w przyłzłych wiekách obfite bogáctwo łáłki łwoiey/ w dobrotliwołci przeciwko nam [*in bonitate super nos*] w Chriłtułsie Iełfułsie. *WujNT Eph* 2/7.

W charakterystycznych połączeniach: dobrotliwołci boskie (2), *dziwne, niesłychane, niezmożone, pańłskie* (4), *łwięte*.

Zwroty: »okazowác dobrotliwołci« (1): á y wniebytnołci twoiey przed lie okazuelz dobrotliwołci łwoie wpołrzedku łudu łwego. *RejPs* 166.

»dobrotliwołć uczynić« = *bonitatem facere Vulg* (1): DObrothliwołć wczyniłeł z łługą twoim: według łłowá twego *Leop Ps* 118/65.

Synonimy: 1. łaskawołć, miłolierdzie, miłolciwołć, miłołć, wdzięcznołć, życzliwołć; 2. dobrodziejstwo, łaska.

Cf **DOBRO, DOBROĆ, [DOBROŚĆ], DOBROTA, DOBROTWA**